

राज्यातील महानगरपालिका/नगरपरिषदांना
उत्कृष्ट कामासंदर्भात प्रोत्साहनपर बक्षीस
देण्याची योजना ..
निकष विहीत करणे बाबत.....

महाराष्ट्र शासन

नगर विकास विभाग,
शासन निर्णय क्र.संकिर्ण-१०९८/३२६४/प्र.क्र.७१/९८/नवि-४, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक :- १७ फेब्रुवारी, २०००.

प्रस्तावना :- सन १९९१ च्या जनगणनेनुसार राज्यातील ३९% जनता नागरी विभागात राहते, हे प्रमाण सन २००१ पर्यंत ४५% होण्याचे अनुमान आहे. वाढत्या नागरीकरणामुळे पडणा-या जबाबदा-या व कर्तव्ये स्वतःच्या आर्थिक क्षमतेवर पार पाडणे नगरपरिषदांना अवघड जाते. राज्य शासन सुध्दा अनुदान रुपाने या कामी हातभार लावत असते.

राज्यातील नागरी स्वराज्य संस्था आर्थिकदृष्ट्ये स्वयंपूर्ण असाव्यात व स्वतःच्या आर्थिक क्षमतेवर त्यांनी जनतेला मुलभूत सेवा-सुविधा पुरवाव्यात ही शासनाची अपेक्षा आहे. नागरी स्वराज्य संस्थाना आर्थिक उलगडाची साधने अधिनियमाद्वारे विहित केलेली आहेत. मात्र भारतीय संविधानातील ७४ व्या घटना दुरुस्ती अन्वये नागरी स्थानिक स्वराज्य संस्था संदर्भात घटनेत अंतर्भूत केलेल्या १२ व्या अनुसूचीतील बाबी पाहता त्यांची कर्तव्ये व जबाबदार-यामध्ये निश्चितच मोठ्या प्रमाणात वाढ झाली आहे. जनतेला सेवा सुविधा पुरविणेसंदर्भात निकोप स्पर्धा निर्माण व्हावी, व पर्यायाने त्यांच्याकडून कामगिरी उत्कृष्ट व्हावी या हेतूने नगर विकासाच्या दृष्टीने “सर्वोत्कृष्ट” ठरणा-या शहरास पारितोषिक देण्याची बाब राज्या शासनाच्या विचाराधीन होती.

पहिल्या राज्य वित्त आयोगाने अशाच प्रकारची शिफारस आपल्या अहवालात केली असून ही शिफारस शासनाने स्विकारली आहे.

नगर विकासाच्या दृष्टीने सर्वोत्कृष्ट ठरणा-या शहरास प्रोत्साहनपर बक्षीस योजनेखाली महानगरपालिका व नगरपालिका शहरांची पात्रता ठरविण्यासाठी/निकष ठरविण्यासाठीचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता.

शासन निर्णय :- शासन या निर्णयाद्वारे राज्यातील महानगरपालिका/नगरपरिषदांना “सर्वोत्कृष्ट कामा संदर्भात प्रोत्साहनपर बक्षीस योजना” या योजनेस मान्यता देत असून या योजने अंतर्गत सोबत विवरणपत्रात दर्शविण्यांत आलेल्या गुणपद्धतीच्या आधारे राज्यातील एका महानगरपालिकेस रु. १ कोटी व प्रत्येक विभागातील एका उत्कृष्ट नगरपरिषदेस रु. ४० लाख या प्रमाणे प्रोत्साहनपर बक्षीस देण्यांत येईल.

०२. या योजनेच्या निकषानुसार या योजनेसाठी एकूण १००० गुण असतील व त्यांची वाटणी सोबतच्या विवरणपत्रात दर्शविल्याप्रमाणे करण्यांत येईल.

सदरील गुण हे महानगरपालिका/नगरपरिषदांना यांना ज्या बक्षीस देण्यांत येणार आहे. त्या मागील आर्थिक वर्षाच्या कार्यावर आधारित असतील (उदा. सन १९९९-२००० सालातील कार्यासाठीचे बक्षीस सन २०००-२००१ मध्ये दिले जाईल.)

बक्षीस पात्र महानगरपालिका ठरविण्यासाठी एकूण गुणांपैकी ५०% म्हणजेच किमान ५०० गुणांची आवश्यकता असेल तर बक्षीस पात्र नगरपरिषद ठरविण्यासाठी एकूण गुणांच्या ४०% म्हणजेच किमान ४०० गुणांची आवश्यकता असेल.

सदरील योजना चालू आर्थिक वर्षापासून म्हणजेच सन १९९९-२००० या वर्षापासून अंमलात येईल.

या योजने अंतर्गत एकदा पुरस्कार मिळालेली महानगरपालिका/नगरपालिका भविष्यात पुन्हा पुरस्कार मिळण्यास पात्र असेल.

या योजने अंतर्गत वितरीत करावयाचा निधी नगर विकास विभागाच्या अर्थसंकल्पातील लेखाशिर्ष/मागणी क्र.एफ-३/२२१७/, नगर विकास, १९९१, स्थानिक संस्था, महानगरपालिका, नगर विकास प्राधिकरणे नगर सुधार मंडळे इत्यादींना सहाय्य पंचवार्षिक योजने अंतर्गत योजना (२७) पहिल्या राज्य वित्त आयोगाच्या शिफारशीनुसार राज्यातील महानगरपालिका/नगरपालिकांना उत्कृष्ट कामांसंदर्भात प्रोत्साहनपर बक्षीस योजना (२२१७.....) या लेखाशिर्षाखालील उपलब्ध अर्थसंकल्पीय तरतुदीनुसार वितरीत करण्यांत येईल.

सदरचा शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.३४२६२ दिनांक १३/१२/१९९९ अन्वये प्राप्त सहमतीनुसार निर्गमित करण्यांत येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

ISSUED

का.प.

30.3.41/2000
(आर्केला फातरपेकर)

महाराष्ट्र शासनाचे सह सचिव.

17/12/2000

प्रति,

आयुक्त, सर्व महानगरपालिका.

मुख्याधिकारी, सर्व नगरपालिका.

जिल्हाधिकारी, सर्व जिल्हे.

संचालक, नगरपालिका प्रशासन संचालनालय, मुंबई.

कक्ष अधिकारी/वित्त विभाग (व्यय-३, अर्थसंकल्प-१५)

सर्व सह सचिव/उप सचिव/अवर सचिव/कक्ष अधिकारी नगर विकास विभाग.

प्रधान सचिव/सचिव, नगर विकास विभाग यांचे स्वीय सहाय्यक.

निवडनस्ती नवि-४.

महानगरपालिका/नगरपालिकांना उत्कृष्ट कामासंदर्भात प्रोत्साहनपर बक्षीस योजना.

प्रस्तावित गुणपद्धती :-

अ) कर विषयक -

- १) शहरातील पाणी पुरवठ्यावरील होणा-या महसूल खर्चाच्या प्रमाणात पाणीपट्टीपासून होणारी वसुली, पुढील प्रमाणे व्हावी.
१९९७-९८ - ७०%, १९९८-९९ - ८०%
१९९९-२००० - ९०%, २०००-२००१ - १००% :- गुण २५०
- २) एकूण मागणीच्या प्रमाणात मालमत्ता कराची वसुली (थकबाकीच्या मागणीसह) ८०% व्हावी. :- गुण २५०
- ३) करेत्तर उत्पन्नात होणारी वाढ दरवर्षी २५% ने व्हावी. :- गुण २५०

ब) शासकीय व निगमांमधील संस्थांनी देणी नियमितरित्या देणे -

- १) महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाची देणी :- गुण २५
२) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण देणी :- गुण २५
३) राज्य शासन व इतर वित्तीय संस्थांचे कर्ज :- गुण २५
४) दहाव्या वित्त आयोगाच्या अनुदानावर नगरपालिकेचे अंशरूप अनुदान खर्च घालणे. :- गुण २५

क) अत्यावश्यक व सर्वोच्चगती करवाविषयक :-

- १) शहराला सुध्द व पुरेसा पाणी पुरवठा करणे :- गुण १५

२) शिक्षण विषयक :- यामध्ये :- गुण १५

अ) प्राथमिक शिक्षण :-

ब) माध्यमिक शिक्षण :-

क) सार्वजनिक ग्रंथालय यांचा समावेश असेल. :-

३) शहराचा स्वच्छता विषयक :- यामध्ये - :- गुण १५

अ) सार्वजनिक संडास व मुता-याची व्यवस्था :-

व देखभाल.

ब) पक्की गटारे व्यवस्था व देखभाल :-

क) अंतर्गत मलनिःसारण- :-

यांचा समावेश असेल.

४) आरोग्य विषयक :- यामध्ये- :- गुण १५

अ) दवाखाने :-

ब) साथीच्या रोगांना प्रतिबंध :-

क) जन्म-मृत्युची नोंद- :-

यांचा समावेश असेल.

५) 'नागरी हक्काची सारद' (Citizen Charter) :- गुण १५
ची अमलबजावणी.

६) शहर विकास योजनेतील आरक्षित जागा करणे. :- गुण १५

७) अनधिकृत बांधकामे व अतिक्रमणे निर्मूलन. :- गुण १५

८) आस्थापना विषयक बाबी :- यामध्ये- :- गुण १५

अ) आस्थापनेवरील खर्च मर्यादेच्या आत ठेवणे- :-

ब) कर्मचारी वेतन नियमितरित्या देणे :-

क) निवृत्ती वेतन नियमितरित्या देणे :-

यांचा समावेश असेल.

९) मागासवर्गीय कल्याण विषयक :- यामध्ये- :- गुण १५

अ) आर्थिकदृष्ट्या दुर्बल घटकांसाठी महसूल :-

उत्पन्नांच्या ५% खर्च.

ब) मागासवर्गीय कर्मचा-यांची भरती/अनुशेष :- (५)

१०) आदर्श उप विधी प्रमाणे उपविधी तयार करणे :- गुण १५

टिप - एकूण- :- १००० गुण.

१)	शहरातील पाणी पुरवठ्यावरील	१) १००%	गुण २५०
	होणा-या महसूली खर्चाची	२) ९०%	गुण २००
	१०० टक्के वसुली पाणीपट्टी	३) ८०%	गुण १५०
	पासून काढी. (गुण - २५०)		

(* या खर्चामध्ये योजना चालविण्याचा खर्च, देखभाल, दुरुस्ती, पाणी खरेदी, आस्थापना इत्यादी खर्चाचा समावेश असेल परंतु कर्ज फरतपेडीचा समावेश नसेल.)

२)	मालमत्ता कराची वसुली एकूण	१) ८०% किंवा अधिक	२५० गुण.
	मागणीच्या (थकबाकीच्या)	२) ७५%	२०० गुण.
	मागणीसह) ८०%	३) ७०%	१५० गुण.
३)	करेत्तर उत्पन्नात वाढ	१) मागील वर्षापेक्षा २५% किंवा अधिक	२५० गुण.
	(गुण - २५०)	२) मागील वर्षापेक्षा २०%	२०० गुण.
		३) मागील वर्षापेक्षा १५%	१५० गुण.

उपरोक्त गुण पध्दतीत नमूद करण्यांत आलेली टक्केवारी व गुण यामधील टक्केवारीसाठी त्याप्रमाणात गुण देण्यांत येतील. उदा. करेत्तर उत्पन्नातील २५% वाढीसाठी २५० गुण, तर २०% वाढीसाठी २०० गुण, या प्रमाणे नमूद करण्यांत आले आहे. तर यामधील टक्केवारीसाठी त्या प्रमाणात म्हणजेच करेत्तर उत्पन्नातील वाढ २१% असल्यास २१० गुण, २२% असल्यास २२० गुण, २४% असल्यास २४० गुण या प्रमाणे गुण देण्यांत येतील.